

ISHMap Symposium and Workshop 2023 „Intersections in Map History”, Berlin, 10–15 lipca 2023 roku

W drugim tygodniu lipca 2023 r. w Max-Planck-Gesellschaft w Berlinie odbyły się dwa wydarzenia związane z historią kartografii, zorganizowane z inicjatywy International Society for the History of the Map (ISHMap). ISHMap zostało powołane w 2011 r. w celu promowania historii kartografii, zarówno w kontekście profesjonalnych badaczy, jak i ogółu społeczeństwa, m.in. poprzez organizację sympozjów i konferencji, a także sprawowanie pieczy nad czasopismem „Imago Mundi”. Tegorocznemu sympozjum towarzyszyły warsztaty dla naukowców na początku kariery.

Dwudniowe warsztaty (10–11 lipca) dla młodych badaczy składały się z zajęć praktycznych prowadzonych przez ekspertów. Głównymi tematami były: systemy i schematy barw (Diana Lange i Oliver Hahn), GIS w badaniach dawnych map (Shih-Pei Chen), struktury narracyjne w historii map (Matthew Edney) oraz mapy w sztuce (David Weimer). W warsztatach wzięło udział piętnaście osób, na różnych etapach kariery – studenci, doktoranci, a także badacze po doktoracie, reprezentujący uczelnie wyższe, biblioteki i muzea z całego świata.

Pierwszego dnia sympozjum obrady odbyły się w Staatsbibliothek w Berlinie, a w kolejnych dniach uczestnicy gościli w Harnack-Haus – centrum konferencyjnym Max-Planck-Gesellschaft. Jednym z głównych obszarów badawczych w Max-Planck-Institut für Wissenschaftsgeschichte (MPIWG) są tereny Azji Wschodniej, co miało odzwierciedlenie w tematyce referatów. Wykład wprowadzający dotyczył chińskich „niebieskich map” z XIX w. (Richard A. Pegg i Elke Papelitzky).

Wiele referatów wygłoszonych podczas sympozjum dotyczyło kontekstów opracowywania i wykorzystywania map.

Aż cztery wystąpienia skupiały się na mapach opracowanych przez jezuitów. Dwa odnosiły się do publikacji pt. *Novus Atlas Sinensis* (1655) autorstwa misjonarza Martina Martiniego (Lin Hong, Bruno Stori). Omówiono również mapy wykonane przez jezuitów w XVII w. dla obszaru Syrii (Mirela Altić) oraz XVIII w. dla obszarów zamieszkiwanych przez Guaraní (dzisiejsza Brazylia, autorzy: Junia Ferreira Furtado i Artur Henrique Barcelos). Max Edelson przedstawił dzieło Johna Ogilby’ego (*Ameryka*) z 1671 r. w kontekście wiedzy geograficznej. W referatach o kontekstach w kartografii przewijał się również wątek kolonizacji. Katherine Parker poruszyła temat dekolonizacji map i demitologizacji dokonań Jamesa Cooka w kontekście osoby nawigatora w jego wyprawach – Tupaii. Aspekt dekolonizacji w kontekście map Afryki opracowanych w XIX i XX w. uwzględniła również Iris Schröder. Dwa referaty wpisujące się w nurt kontekstualizacji poruszały istotny aspekt historii nauki. Tomasz Panecki przedstawił rozważania nad osiemnastowiecznymi mapami Karola Perthéesa, a Tatyana Bakhmetyeva i Stewart Weaver poświęcili swój referat kartowaniu lodowców w Alpach, Pamirze i Himalajach przez Sebastiana i Richarda Finsterwalderów w latach 1890–1940.

Innym przewijającym się tematem konferencji był obieg map. Marissa Griffioen zaprezentowała swój projekt doktorski dotyczący reprezentacji map i ich użytkowników w nowożytnych źródłach wizualnych i tekstowych z obszaru Niderlandów, a Bram Vannieuwenhuyze przybliżył reakcje ówczesnych odbiorców na mapy opublikowane przez Isaaka Tiriona w XVIII w. w Holandii. Z kolei Mario Cams omówił wpływ chińskiej kartografii, a szczególnie atlasu *Guang yu tu* autorstwa Luo Hongxiana na mapy i atlasy Chin sporządzone przez Europejczyków w XVII w. Interesującym wątkiem był referat Lucíi Rodríguez Arrillaga o wykorzystaniu map w sporach granicznych

na obszarze Río de la Plata w połowie XVIII w. Elizabeth Chant przedstawiła wykorzystanie map w reklamach wycieczek karaibskich i latinoamerykańskich w XX w. Całą sesję poświęcono na rozważania o roli map w dwudziestowiecznych książkach. Johanna Skurnik mówiła o piśmiennictwie geograficznym Finlandii lat dwudziestych i trzydziestych ubiegłego wieku i znajdujących się w nim mapach: kopiach, adaptacjach i tłumaczeniach. Jörn Seemann omówił postać Brunona Adlera (1874–1942), niemiecko-rosyjskiego antropologa i etnografa w kontekście map w jego książkach. Na końcu Jitka Močičková przedstawiła zmiany w narracji, które nastąpiły w dwudziestowiecznych atlasach historycznych w Czechosłowacji.

Ważnym tematem w historii kartografii, łączącym się z cyrkulacją map, są także ich edycje. Dwa referaty o tej problematyce dotyczyły prac Gerarda Merkatora. Danielle Gravon przedstawiła prototypy atlasów, które Merkator wykonał w latach 1570–1578. Z kolei Colin Dupont i Tatiana Gersten rozważyli relację między kopią a oryginałem na przykładzie faksymile globusa Merkatora, który w 1875 r. wykonał Jules Malou. W zakresie kartografii azjatyckiej Man Zheng przybliżyła zgromadzoną pierwszą chińską mapę świata *Daying Quantu* i jej późniejsze wydania w kontekście przekazów ustnych. Liam Benison przeanalizował różne wydania map Blaeua i Nessela (XVII w.), skupiając się na błędach w przedstawieniu linii brzegowej Australii. Dwa referaty dotyczyły mapy Chin *Wanguo Quantu* z XVII w. autorstwa jezuity Giulia Aleniego. Yang Yulei omówił koreańskie edycje tej mapy, a Soh Jeanhyoung zaprezentował ich wpływ na wiedzę o tym kraju.

Kilka referatów poświęcono mapom jako materiałom i dokumentom (aspekty materialne). Camille Serchuk omówiła mapy nowożytnie i stosowane na nich bordiury, Carme Montaner przedstawiła losy szkolnych map reliefowych

(fizycznych modeli) w dobie wojny domowej w Hiszpanii w latach 1936–1939, a Anne-Rieke Van Schaik skupiła się na mapach w drukach ulotnych Niderlandów w drugiej połowie XVI w. Martijn Storms przedstawił kolekcję rosyjskich map rękopiśmiennych ze zbiorów biblioteki uniwersyteckiej w Lejdzie, które Abraham Vorsterman van Oyen nabył podczas swoich podróży w latach 1780–1790.

Jedną z sesji poświęconą była kształtowaniu przestrzeni za pomocą map. Matthew Edney omówił w tym kontekście mapowanie Nowej Anglii w czasach kolonialnych, Carolina Martinez przedstawiła kartograficzne obrazowanie cieśniny Magellana w XVII w., a Radu Leca analizował różne sposoby przedstawienia Hongkongu w źródłach kartograficznych i artystycznych.

Dwie sesje sympozjum poświęcone zostały problematyce granic i ich znaczeniu w kontekście map i kartografii. Pierwsza z nich dotyczyła badania imperialnych obszarów przygranicznych w Azji i Afryce w okresie 1830–1930. Prezentacje obejmowały różnorodne tematy, m.in. Zeinab Azarbadegan omówiła proces mapowania Iraku przez Irańczyków i imperium osmańskie w XIX w., Sayantani Mukherjee skoncentrowała się na mierniczych z Indii i Nepalu w latach 1860–1904, a Oyndrila Sarkar przedstawiła sieci wiedzy w Himalajach w latach 1830–1920. Druga, bardziej ogólna sesja dotyczyła zagadnień związanych z mapowaniem granic, przy czym znalazły się w niej tylko dwa referaty: Sarah Vorminder omówiła kwestię pomiarów ziemskich i granicznych podczas zmian w strukturze własności pól uprawnych w Szwecji w latach 1783–1864, natomiast André Reyes Novaes zestawił mapy, granice i dyplomację na przykładzie piśmiennictwa Duarte da Ponte Ribeiro dotyczącego granicy brazylijsko-paragwajskiej.

Zupełnie inne podejście do map dawnych przedstawiła Michelle Wang. Referentka skoncentrowała się na perspektywie

historii sztuki w historii kartografii i odrzucając założenie, że główną funkcją mapy jest prezentacja przestrzeni, skupiła się na sposobach wykonania map powstałych ok. 168 r. p.n.e., które odkryto podczas wykopalisk w Mawangdui. Inny charakter miały też niektóre referaty z sesji przewidzianej jako panel dyskusyjny. W jej ramach omawiano różnorodne aspekty związane z mapowaniem oraz interpretacją map. Pierwsza prezentacja została przedstawiona przez Nicolása Duffau i Ampara Fernandezę Guerrę, którzy przybliżyli temat mapowania i reprezentacji ludów o afroamerykańskim pochodzeniu oraz ich historii. Następnie Francesca Torello i Louis Suarez skoncentrowali się na mapowaniu subiektywnego doświadczenia, szczególnie na przykładzie amerykańskiego architekta w Rzymie w 1893 r. Quentin Morcette dokonał swego rodzaju dekonstrukcji map oraz pokazał analizę ilościową zmiennych graficznych na wybranych opracowaniach. Podczas konferencji uczestnicy mieli okazję obejrzeć mapy dawne z kolekcji Staatsbibliothek oraz MPIWG, która specjalizuje się w mapach Azji Wschodniej. Dodatkowo uczestnicy sympozjum mieli szansę wziąć udział w wycieczce do Gothy, aby obejrzeć kolekcję map wydawnictwa Justus Perthes znajdujących się w zbiorach Gotha Research Library (filia University of Erfurt).

Główną cechą konferencji był niezwykle szeroki zakres tematów: tak pod względem chronologicznym, przestrzennym, jak i merytorycznym. Ich wspólnym mianownikiem była dawna mapa i historia kartografii naświetlana przez przedstawicieli wielu różnych dyscyplin naukowych, nie tylko historyków i kartografów. Z pewnością pokazała mnogość perspektyw badawczych, narracji i dyskursów naukowych towarzyszących mapom. Zaletą ta była jednocześnie pewną wadą, gdyż całemu sympozjum brakowało jasno określonego motywu. Jest to jednak immanentna cecha konferencji organizowanych przez badaczy

skupionych wokół International Society for the History of the Map. Nie wiadomo jeszcze, gdzie odbędzie się kolejne sympozjum, ale prawdopodobnie będzie ono miało miejsce w 2025 r. ■

Katarzyna Słomska-Przech
(Warszawa)
Tomasz Panecki
(Warszawa)